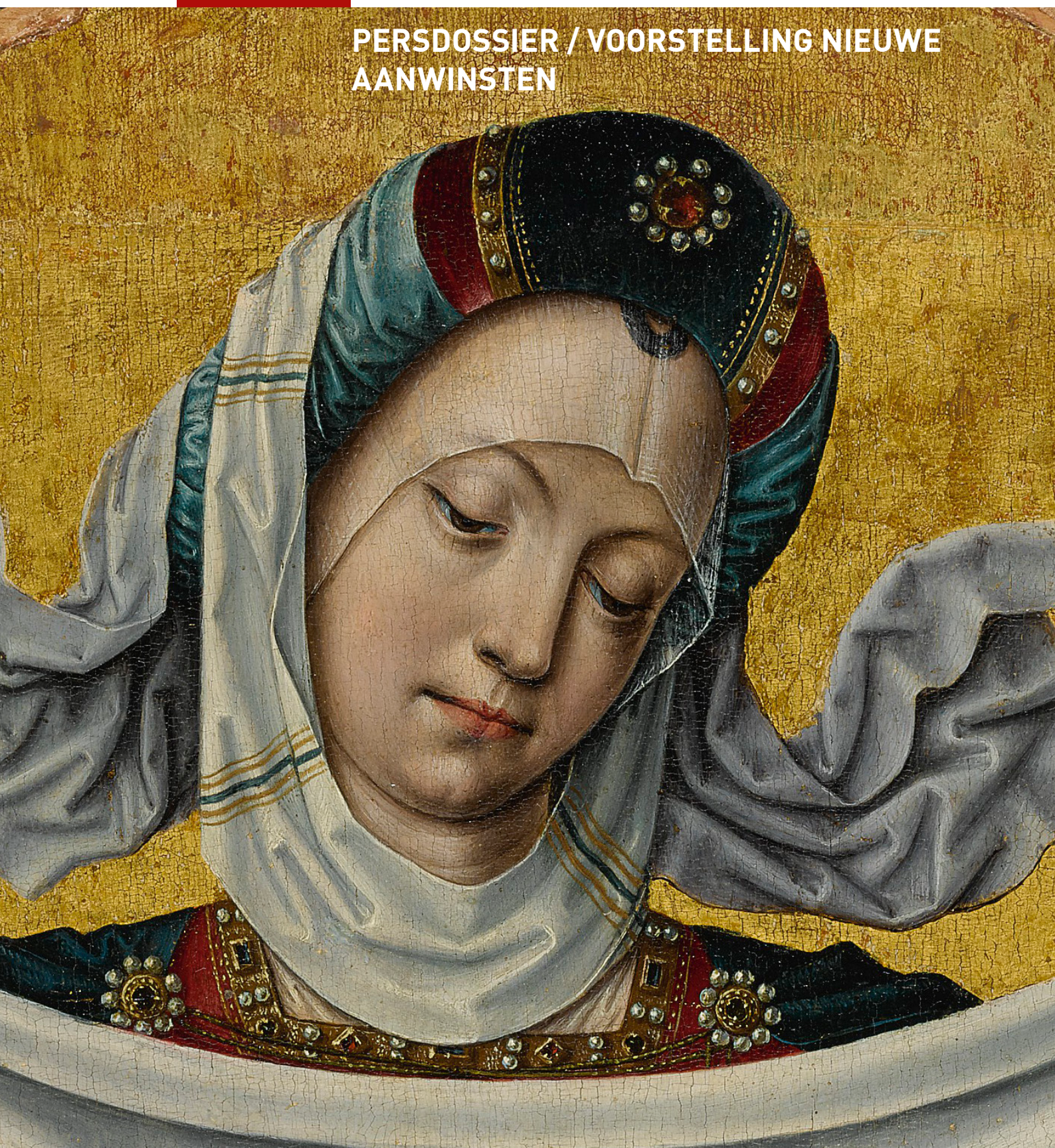

BRUGGE

MUSEA
BRUGGE

PERSDOSSIER / VOORSTELLING NIEUWE
AANWINSTEN

NIEUW VERWORVEN VLAAMSE PRIMITIEF ARRIVEERT IN BRUGGE

In december 2018 gaf de Brugse Gemeenteraad zijn fiat voor de aankoop van de 'Heilige Veronica' van de Meester van de Ursula-legende. Nu enkele maanden later is het stuk voor het eerst te bewonderen in het Groeningemuseum. Musea Brugge grijpt deze kans aan om enkele andere recente aanwinsten eveneens aan het publiek te tonen.

Het gebeurt zeer zelden dat er een 15de eeuwse Vlaamse primitief van de kwaliteit van de heilige Veronica op de markt komt. De staat van bewaring is uitzonderlijk goed en het schilderij is met zijn lieflijke karakter een lust voor het oog. Voor musea in het binnen- en buitenland is het vaak zeer moeilijk om op de markt mee te dingen naar een werk van dit kaliber. Dankzij het museaal collectiefonds, waar 15 % van de inkomsten van elk verkocht ticket terecht komen, kon Musea Brugge efficiënt en snel ingaan op het uitzonderlijke aanbod en dit meesterwerk voor Brugge veiligstellen.

De Meester van de Legende van de heilige Ursula is één van de belangrijkste meesters die in de late 15de eeuw in Brugge actief was. Soms wordt hij geïdentificeerd met Pieter Casembroot, maar gebrek aan bewijs maken deze identificatie niet waterdicht. De noodnaam die hij kreeg is gebaseerd op twee luiken van een altaarstuk met daarop acht voorstellingen uit het leven van de heilige Ursula. Deze werken behoren eveneens tot de collectie van Musea Brugge.

Als tijdgenoot van Hans Memling schilderde de Ursula-meester voor vooraanstaande Brugse opdrachtgevers. De langgerekte lijfjes en eivormige hoofdjes zijn erg kenmerkend en zien we ook duidelijk terug in dit schilderijtje van Veronica. Veronica met haar exotisch hoofdedksel en wapperende hoofddoeken heeft haar ogen neergeslagen en kijkt naar de doek die ze in haar hand houdt. Daarop staat het ware gelaat van Christus, de Vera Icon, hetgeen eveneens de verklaring is voor Veronica's naam. Volgens een apocrief verhaal veegt Veronica tijdens de zware kruisweg het bloed en zweet met een doek van het gezicht van Christus en blijft daarop een afdruk van het gelaat van

Christus achter. Deze Sudarium wordt later vereerd als reliek. In de tijd dat dit schilderijtje werd gemaakt vond de belangrijkste verering in de Sint Pietersbasiliek in Rome plaats.

Net als Hans Memling en de Brugse Meester van de Lucialegende was de anonieme Meester van de Ursulalegende populair bij Italiaanse kooplui. Op basis van schilderijen van Jan van Eyck en Hans Memling vervaardigde de anonieme meester meedere schilderijen waarop engelen de Vera Icon presenteren. Verschillende versie's kwamen al in de 15de eeuw in Italië terecht en werden onder meer door Sandro Botticelli bijgewerkt. Het verworven paneel, waarvan geen tweede versie bekend is, kwam in een Toskaans klooster terecht en werd door Piero di Cosimo gekopieerd. In de 19de eeuw was het schilderij eigendom van Paul Durrieu, een van de grondleggers van het onderzoek naar de Franco-Vlaamse miniatuurkunst. Later was het werk in de verzameling van Hester Diamond, een van de belangrijkste New Yorkse privé-verzamelingen van Oud-Nederlandse schilderkunst, en het 1994 aan de Memling-expositie in Brugge uitleende.

De aankoop van dit schilderij vult niet alleen het oeuvre van de Meester van de Ursulalegende en de collectie Vlaamse primitieven aan, het brengt ook een belangrijk kunstwerk terug naar zijn ontstaansplaats Brugge.

MUSEA BRUGGE PRESENTEERT EVENEENS ANDERE NIEUWE AANWINSTEN

**Anonieme Brusselse meester,
Gregoriusmis, c.1500**

Het tafereel is een interessant voorbeeld van het gebruik van altaarstukken in de laatmiddeleeuwse liturgie en geeft een indruk aan de bezoekers van het Groeningemuseum hoe de altaarstukken van de Vlaamse primitieven toen waren opgesteld. Het verhaal achter het tafereel is gekend vanuit de Legenda Aurea. Paus Gregorius was een gelovig man. Tijdens een mis die hij in Rome in de kerk van Santa Croce in Gerusalemme samen met enkele kardinalen en bisschoppen vierde, twijfelde één van zijn helpers aan de transsubstantiatie, waarbij tijdens de eucharistieviering het brood en wijn veranderen in het lichaam en bloed van Christus. Om de ongelovige te overtuigen verscheen Christus als Man van Smarten op het altaar, omgeven met de werktuigen van de Passie, terwijl hij zijn stigmata toont.

Dit intrigerende onderwerp werd populair in de kunst van de Noordelijke renaissance gedurende de 15de en vroege 16de eeuw, toen tijdens de kerkelijke concilies en de opkomende reformatorische bewegingen een controverse ontstond rond de transsubstantiatie.

Het Brugse paneel is bijzonder uitvoerig in de afbeelding van de details en getuigt van de

liturgische praktijk aan de eind van de middeleeuwen. Aan elk kant van het altaar staan telkens een kardinaal en een bisschop met een open boek; ze treden op als getuigen van de onverwachte goddelijke verschijning. Gregorius de Grote zelf celebreert de mis: hij knielt voor het altaar dat prachtig wordt gedecoreerd met een rode brokaatdoek. Hij wordt links en rechts door twee diakenen geassisteerd.

Op het altaar is ook de figuur van Christus als Man van Smarten te zien. De typologie van de figuur gaat terug op enkele Byzantijnse prototypes en sluit aan bij populaire voorstellingen van de imago pietatis zoals we die bijvoorbeeld kennen van de diptiek van de Mater Dolorosa en de Man van Smarten uit het Groeningemuseum.

Het paneel werd door een Brusselse werkplaats rond 1500 geschilderd. Er zijn verschillende versies van de compositie gekend. Een versie – die eveneens omstreeks 1500 in Brussel werd vervaardigd – bevindt zich in het Parijse Musée de Cluny, een ander versie wordt in het Mittelrhein-Museum te Koblenz bewaard.

De compositie is gerelateerd aan een gravure van de Duitse prentmaker Israël van Meckenem (1440/1445 - 1503) die rond 1480 wordt gedateerd. De prent is voor de figurenconstellatie van het schilderij en voor het zicht op het kerkinterieur als direct voorbeeld te beschouwen. Significant genoeg heeft de prent van Van Meckenem een bijschrift die de beschouwer of gebruiker aanmoedigt om tijdens de blik op de Arma Christi telkens de zeven apostolische geloofsbelijdenissen, zeven paternosters en zeven Ave Maria's te bidden om op die manier elke keer een indulgentie of aflaat van 20.000 jaar te bekomen. In een latere staat van de prent is het jaartal zelfs nog opgetrokken op 45.000 jaar. Dat zou een reden kunnen zijn waarom het gedrukte prototype ook in het medium van de paneelschilderkunst verspreiding vond.

Het schilderij dat nu deel uitmaakt van de Groeningecollectie behoorde vroeger tot de collectie van Marqués de Conquistas in Madrid. Vroeger werd het beschouwd als het werk van een Hispano-Vlaams schilder maar recent onderzoek kon overtuigend aantonen dat het over een stuk van Brusselse origine gaat. Opmerkelijk zijn de kwaliteit van de uitvoering, het lichtgebruik en de verfijnde weergave van de kostbare gewaden.

Ambrosius Benson, Heilige Familie, 1525-1530

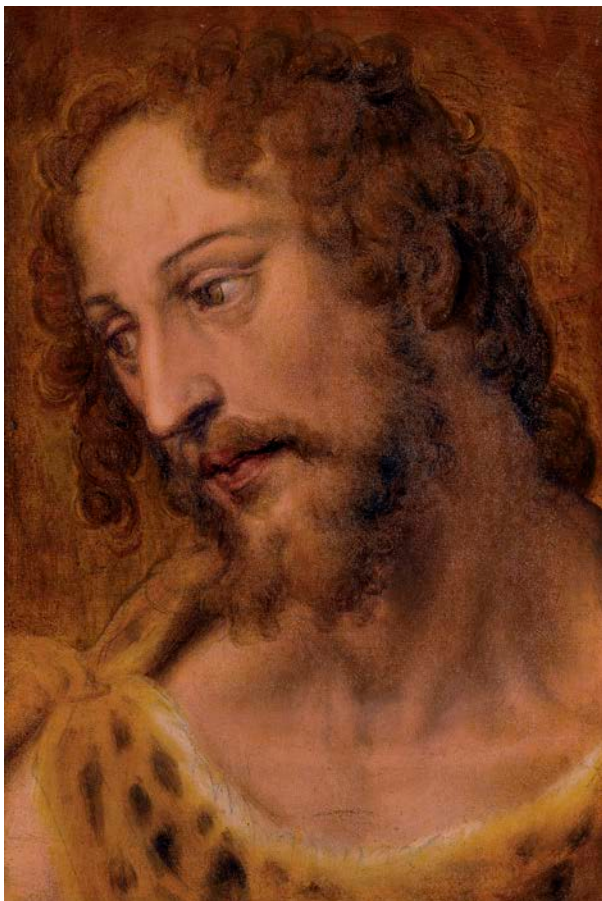
Jezus zit op de arm van zijn moeder. Zij rechterarmpje heeft hij om haar hals geslagen, terwijl hij met zijn andere hand een walnoot uit een schaal neemt die hem door Jozef wordt aangereikt. Deze intieme scène geeft een alledaags en toegankelijk beeld van deze jonge heilige familie. De kracht van dit werkje zit in de kleine schaal, het sobere kleurgebruik, de grote detaillering en de sterke licht-donker werking. Benson wist met dit werk de juiste snaar te raken in het steeds groter verlangen van de gelovigen om de menselijke kant van Jezus en Maria te ontdekken.

Benson arriveert in de jaren 1510 in Brugge vanuit Lombardije. Zijn Italiaanse achtergrond is vooral goed te zien in de sterkte schaduwwerking die *sfumato* wordt genoemd. Na een korte periode werkzaam te zijn geweest in de werkplaats van Gerard David, vestigt hij zich als zelfstandig meester. Hij wordt één van de meest succesvolle Brugse meesters van de eerste helft van de 16de eeuw. Hij domineert de exportmarkt van schilderijen naar voornamelijk Spanje en heeft veel invloed op zijn tijdgenoten Gerard David, Adriaen Isenbrant en Pieter Claeissens I.

De enorme productie van zijn atelier en navolgers maakt het soms moeilijk om de eigen-

handige werken van Benson te onderscheiden. Musea Brugge bezit meerdere werken uit het oeuvre van deze meester, waaronder één van de twee gemonogrammeerde stukken en daarmee een kernwerk binnen zijn oeuvre. Dit werk beeldt eveneens een heilige Familie uit, zij het dat de jonge Johannes de Doper ook is opgenomen in deze voorstelling. Het andere gemonogrammeerde werk is het Antonius-altaarstuk en wordt in de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten in Brussel bewaard. De toevoeging van de Heilige Familie met walnoten vult de Brugse collectie schilderijen van Benson met zijn intieme karakter op een belangrijke manier aan.

Jan van der Straet (Johannes Stradanus), olieverfschets van Johannes de Doper, voor 1572

Deze olieverfschets is toegeschreven aan de Brugs-Italiaanse meester Stradanus vanwege zijn verwantschap met het altaarstuk met de Doop van Jezus in de Santa Maria Novella in Firenze, dat 1572 gedateerd is. Wellicht werd deze olieverfschets als studie gemaakt, want het toont het hoofd van Johannes op dezelfde grootte als in het uiteindelijke schilderij. Tijdens een recente restauratie van het schilderij werden er sporen gevonden die erop wijzen dat er een carton werd gebruikt voor het overbrengen van de compositie op het paneel. Wellicht gaat het hier om een detail van dat carton.

Het altaarstuk werd gemaakt in opdracht van de Mazzinghi Baccelli familie voor hun kapel in de Santa Maria Novella in Florence. Het is mogelijk dat Stradanus deze tekening (of het gehele carton) aan de familie toonde en zo de goedkeuring voor de opdracht verwierf. Het schilderij werd één van de bekendste werken van Stradanus en de compositie werd en-

kele jaren later ook door Philips Galle in prent vastgelegd. De compositie kreeg zo een wijde verspreiding.

Olieverfschetsen ontstaan in de zestiende eeuw in Italië, als alternatief voor tekeningen. Ze kenmerken zich door een grote spontaniteit en bereiden vaak een compositie of een detail op ware grootte voor. Ook werden ze vaak gebruikt in de onderhandelingen tussen opdrachtgever en kunstenaar. Peter Paul Rubens is de bekendste vervaardiger van olieverfschetsen. Ook hij doet zijn ervaring en inspiratie voor het gebruik van deze techniek op in Italië, waar hij van 1600 tot 1608 verblijft. Deze olieverfschets van Stradanus gaat Rubens in tijd echter ruim vooraf.

De schets in olieverf kenmerkt zich door een grote spontaniteit. Door de dunne verf zijn de eerste lijnen van een schets te zien die in houtskool, maar misschien ook in een vloeibaar medium zijn aangebracht. De vrijheid in het aanbrengen van de verf blijkt uit losjes aangebrachte krullen en schaduwpartijen. De houding van het hoofd, de zijwaartse blik en de licht geopende lippen geven een onverwacht grote dynamiek aan deze uitgesneden voorstelling. De aankoop van deze olieverfschets vult dus een lacune in de Brugse collectie op het vlak van schilderkunst, en wel op twee manieren. Enerzijds is er – ondanks de grote collectie prenten – een gebrek aan geschilderd werk van Stradanus. Anderzijds bezit Musea Brugge geen olieverfschetsen. Aangezien dit vaak getuigenissen zijn van artistiek talent en een genot voor het oog, is deze aankoop dus een fijne aanvulling op de collectie.

Jan van der Straet (1523-1604) of Johannes Stradanus werd in Brugge geboren. Hij werd opgeleid door Pieter Aertsen en vertrok als jonge twintiger naar Italië. Als Vlaming in het Zuiden vestigde hij zich bij Giorgio Vasari en maakte hij via hem zijn intrede aan het Medicihof. Daar maakte hij furore als schilder, maar ook als ontwerper van tapijten. Ook ontwierp hij veel prenten die vervolgens in Vlaanderen werden gegraveerd en gedrukt. Zo bleef er – ondanks zijn lange afwezigheid – toch een connectie met de Lage Landen.

Praktisch

De nieuwe aanwinsten zijn vanaf 2 april te zien in zaal 2 van het Groeningemuseum.

Openingsuren: van dinsdag tot zondag van 9.30 tot 17 uur.

Tickets: € 12 (26-64 j.) | € 10 (>65 j. & 18-25 j.) [incl. permanente collectie]
gratis t/m 17 jaar en inwoners van Brugge

AFBEELDINGEN IN HR

Afbeeldingen kunnen enkel voor promotionele doeleinden ten gunste van dit museum gedownload worden op volgende link: <http://www.flickr.com/photos/museabrugge/sets/>.

Gelieve de correcte credits te vermelden

MEER INFO

Afspraak kan geregeld worden via sarah.bauwens@brugge.be of t +32 50 44 87 08. Persbezoek mogelijk op afspraak cf rubriek pers onder www.museabrugge.be. De persmap kan ook online geraadpleegd worden en teksten kunnen overgenomen worden via www.museabrugge.be, rubriek 'pers'.

VERZOEK

Wij verzamelen alle mogelijke recensies betreffende onze musea en evenementen. Daarom vragen wij u een kopie van het door u gepubliceerde artikel digitaal te bezorgen aan sarah.bauwens@brugge.be

Met dank voor uw medewerking en belangstelling.

BIJZONDERE BEGUNSTIGERS VRIENDEN MUSEA BRUGGE

Absolute
Art Gallery

BRUGGE
-Tripel-

D's
Deldycke
traiteurs
vanuit de Brugse binnenstad

FLUXYS

liantis

Maele Castle
Artist Residency

MONUMENT
GROUP

N
NAGELMAKERS
Private Banking

6 Nationale
Loterij

SIEMENS

WEGHSTEEN
beheert uw vermogen